

Weronika Przebierała

Instytut Ordo Iuris

ORCID: 0000-0001-6256-1418

Słowa kluczowe: prawo dotyczące aborcji w Polsce, ustawa z 1993 r. o planowaniu rodziny, turystyka aborcyjna, prawno-karna ochrona dziecka, które przeżyło aborcję

Rozdział 9

Obecny stan prawny w Polsce: ustawa o planowaniu rodziny i jej wykładnia

1. Pozakodeksowe uregulowanie dopuszczalności aborcji

Problematyka ochrony życia dziecka poczętego uregulowana została przede wszystkim w ustawie z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży¹. Zawarte w jej treści przepisy określają przesłanki, w których dopuszczalne staje się dokonanie przerwania ciąży, a tym samym pozbawienie życia poczętego dziecka.

Ustawodawca wprowadza zasadę prawnej ochrony życia już w preambule ustawy o planowaniu rodziny, wskazując, że fundamentalnym dobrem człowieka jest jego życie, natomiast troska o nie stanowi jeden z podstawowych obowiązków państwa, społeczeństwa i obywatela. W art. 1 doprecyzowuje, że ochrona przysługuje życiu także w fazie prenatalnej. Choć literalne brzmienie przepisu wskazuje na ograniczony zakres tej ochrony, z uwagi na obecne tam sformułowanie „w granicach określonych w ustawie”, to podkreślić należy, że ograniczenie to pozbawione jest mocy obowiązującej na podstawie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w zakresie, w jakim uzależnia ochronę życia w fazie prenatalnej od decyzji ustawodawcy zwykłego². Mimo historycznego już charakteru wspomnianego orzeczenia treść rzeczzonego przepisu wciąż nie została do niego dostosowana.

1 Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78 z późn. zm.), dalej: ustawa o planowaniu rodziny.

2 Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 maja 1997 r., sygn. K 26/96.

Zasada ochrony życia człowieka doznaje jednak pewnych ograniczeń mających swoje źródło w przewidzianych w ustawie o planowaniu rodziny wyjątkach określających okoliczności, w których możliwe jest przerwanie ciąży w majestacie prawa. Stosownie do art. 4a dokonanie zabiegu aborcji jest dozwolone w przypadku gdy:

- ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej,
- zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego.

Na mocy tego samego artykułu wprowadzono restrykcje w zakresie terminu na dokonanie zabiegu. W drugim przypadku przerwanie ciąży jest możliwe, jeżeli dziecko nie osiągnęło 12. tygodnia życia.

2. Wykładnia przepisów ustawy o planowaniu rodziny

Pierwsza z wymienionych w ustawie o planowaniu rodziny przesłanek dopuszczalności aborcji ma związek z koniecznością ratowania zdrowia lub życia matki. Oznacza to, że ustawodawca zdecydował się objąć ochroną nie tylko życie, ale także zdrowie matki kosztem życia dziecka. Podjęcie decyzji o przerywaniu ciąży w sytuacji zaistnienia tej przesłanki pozostawiono wyłącznie kobiecie³.

Należy zwrócić uwagę na bogate w przedmiotowej materii orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, którego linia orzecznicza w zakresie ochrony życia ludzkiego, w tym na etapie fazy prenatalnej, pozostaje od lat niezmienna. Trybunał stoi na stanowisku, że wyjątek w zakresie prawa do ochrony życia ludzkiego może być wprowadzony wyłącznie w sytuacji, w której pozostaje ono w kolizji z analogicznym prawem innej osoby. Przy czym nie do zaakceptowania jest ograniczenie ochrony życia celem zabezpieczenia dóbr znajdujących się niżej w hierarchii konstytucyjnej, na przykład praw majątkowych, ochrony środowiska, moralności publicznej czy nawet zdrowia innych ludzi, a każde ograniczenie tego rodzaju musi być absolutnie konieczne, to jest stanowić środek o charakterze *ultima ratio*⁴.

Pogląd dotyczący pierwszeństwa przysługującego ochronie życia przed ochroną zdrowia odnaleźć można także na gruncie literatury⁵. Choć rozwiązanie polegające na

3 J. Haberko, *Podjęcie decyzji o przerywaniu ciąży w sytuacji zagrożenia dla życia lub zdrowia ciężarnej*, [w:] *Cywilnoprawna ochrona dziecka poczętego a stosowanie procedur medycznych*, LEX 2013.

4 Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 września 2008 r., sygn. K 44/07.

5 B. Banaszak, komentarz do art. 38, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, Nb. 4, SIP Legalis.

możliwości pozbawienia życia dziecka celem ratowania zdrowia matki może okazać się użyteczne i konieczne dla ochrony jej zdrowia, to niewątpliwie mieści w sobie dysproporcję pomiędzy dobrem ratowanym a poświęcanym.

Kwestia ta jest wyraźnie widoczna na gruncie bardzo słynnej sprawy rozpatrywanej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu, dotyczącej powództwa wytoczonego przez Alicję Tysiąc przeciwko Polsce. Powódka chciała przerwać ciążę z uwagi na to, że zarówno ciąża, jak i poród mogły stanowić zagrożenie dla jej wzroku. Lekarze okuliści odmówili jednakże wydania jej zaświadczenia umożliwiającego dokonanie aborcji. Po porodzie stan zdrowia Alicji Tysiąc uległ pogorszeniu, w związku z czym złożyła do prokuratury doniesienie na decyzję lekarzy. Postępowanie umorzono, bowiem biegli orzekli, że poród nie miał wpływu na pogorszenie jej wzroku. W konsekwencji Tysiąc zwróciła się do ETPC, zarzucając Polsce naruszenie między innymi prawa do poszanowania jej życia prywatnego oraz fizycznej i moralnej integralności. Trybunał przyznał powódce 25 tysięcy euro zadośćuczynienia, powołując się na to, że kobiecie nie zapewniono prawa do odwołania się od decyzji lekarzy.

Skarżąca obawiała się, że ciąża i poród mogą zagrażać jej wzrokowi, Trybunał zaś, mimo posiadania dostępu do opinii specjalistów, uznał obawę za „wystarczającą” i stanął na stanowisku, „że obawy skarżącej nie mogą być uznane za nieuzasadnione”⁶. Całą sprawę niezwykle celnie skomentował zgłaszający zdanie odrębne sędzia Francisco Javier Borrego (Hiszpania), konstatując: „Wszystkie ludzkie istoty rodzą się wolne i równe w godności i prawach. Dzisiaj Trybunał zdecydował, że istota ludzka urodziła się ze względu na naruszenie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Zgodnie z tym rozumowaniem, jest w Polsce dziecko, które obecnie ma sześć lat, którego prawo do urodzenia jest w sprzeczności z Konwencją. Nigdy nie sądziłem, że Konwencja mogłaby zajść tak daleko i uważam, że to przerażające”⁷.

Należy w tym miejscu zauważyć z kolei, że norma zawarta w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o planowaniu rodziny nie wymaga popełnienia przestępstwa, bowiem przesłanka opiera się na uzasadnionym podejrzeniu popełnienia czynu zabronionego. Termin „czyn zabroniony” nie odnosi się tylko do gwałtu, ale mieści w sobie szereg innych przestępnych czynów, jak choćby:

- czynność seksualną z dzieckiem, które nie ukończyło 15 lat (art. 200 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny; dalej: k.k.),

6 Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 20 marca 2007 r. w sprawie *Tysiąc przeciwko Polsce*, skarga nr 5410/03.

7 Tamże.

- czynność seksualną z osobą bezradną lub niepoczytalną (art. 198 k.k.),
- kazirodztwo (art. 201 k.k.),
- zmuszanie do prostytucji (art. 203 k.k.),
- stosunek płciowy w miejscu publicznym (art. 51 k.w.)⁸.

Nie sposób domagać się poszanowania prawa matki do decydowania o posiadaniu dzieci w kontekście tych czynów zabronionych, które popełnione zostały za obopólną zgodą i wolą stron.

Trybunał Konstytucyjny wskazuje: „Nie można decydować o posiadaniu dziecka w sytuacji, gdy dziecko to już rozwija się w fazie prenatalnej i w tym sensie jest już posiadane przez rodziców. Prawo do posiadania dziecka może być więc interpretowane wyłącznie w aspekcie pozytywnym, a nie jako prawo do unicestwienia rozwijającego się płodu ludzkiego”⁹. Nie istnieje zatem prawo do nieurodzenia dziecka.

O ile przestępstwo gwałtu jest niewątpliwie przeżyciem niezwykle traumatycznym i odciskającym piętno na całym życiu pokrzywdzonej kobiety, to jednocześnie nie wolno tracić z oczu drugiej potencjalnej ofiary – poczętego w ten sposób dziecka. W żaden sposób nie ponosi ono odpowiedzialności za karygodny czyn, którego dopuścił się jego ojciec. Jeżeli natomiast matka zdecyduje się na przerwanie ciąży, liczba ofiar tego dramatycznego zdarzenia po prostu się zwiększy. Norma zawarta w art. 4a ust. 1 pkt 3 ustawy o planowaniu rodziny stanowi swego rodzaju anomalię prawną z uwagi na to, że dopuszcza możliwość, iż najpoważniejsze konsekwencje czynu zabronionego poniesie niewinne dziecko – zapłaci za niego życiem.

3. Coraz szersza interpretacja

Dokonującą się we współczesnej debacie publicznej próba rozszerzania aborcyjnej kultury, a także stopniowa degeneracja prawa implikują coraz szerszą interpretację wymienionych w ustawie o planowaniu rodziny przesłanek dopuszczalności dokonania zabiegu przerwania ciąży. Analizując dane z lat 2000–2015, możemy zaobserwować, że każdego roku na podstawie tych samych przesłanek występowała

⁸ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2019 r. poz. 821).

⁹ Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 maja 1997 r., sygn. K 26/96.

zwiększona liczba zabiegów aborcyjnych. Prawdopodobnie miało to związek z faktem rosnącej swobody w interpretacji rzeczonych przepisów, mających przecież stanowić wyjątek od ogólnej zasady ochrony życia. Według danych Ministerstwa Zdrowia w ciągu tych piętnastu lat liczba dokonanych w Polsce aborcji wzrosła aż ośmiokrotnie: ze 138 (2000 r.) do 1040 (2015 r.), przy czym zdecydowana większość miała związek z wykonaniem badań prenatalnych¹⁰. Liczba ta zaczęła spadać dopiero po wykreśleniu z ustawy (w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 r.¹¹) tak zwanej przesłanki eugenicznej, która pozwalała na dokonanie aborcji ze względu na duże ryzyko wystąpienia ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia dziecka albo choroby zagrażającej jego życiu (por. liczba aborcji w następujących latach: 2019 r. – 1110, 2020 r. – 1076, 2021 r. – 107¹²).

4. Kontratyp przekształcony w prawo podmiotowe?

Zauważyć należy, że w świetle polskiego ustawodawstwa nie istnieje taka konstrukcja jak „prawo podmiotowe do aborcji”¹³.

W literaturze przedmiotu możemy spotkać się z następującą definicją prawa podmiotowego: „Jest to pewna sytuacja prawna wyznaczona podmiotom przez obowiązujące normy i chroniąca prawnie uznane interesy tych podmiotów. Na sytuację tę składają się wolne – w aspekcie normatywnym – zachowania psychofizyczne lub konwencjonalne podmiotu uprawnionego, z którymi sprzężone są zawsze obowiązki innego podmiotu, przy czym z reguły uprawnionemu przysługuje również kompetencja do żądania, by organ państwa dysponujący przymusem doprowadził do zrealizowania sprzężonych z prawem podmiotowych obowiązków”¹⁴.

Trudno także uznać, aby istniało „prawo do aborcji” na mocy art. 47 Konstytucji RP. Zgodnie z jego brzmieniem możemy mówić o istnieniu prawa do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym. Jednakże podjęcie przez kobietę decyzji o przerwaniu ciąży przesądza nie tylko o jej życiu prywatnym i osobistym, ale także o życiu poczętego dziecka, a zatem

10 K. Łanda, Odpowiedź na interpelację nr 5624 w sprawie danych statystycznych NFZ dotyczących przyczyn przeprowadzania aborcji w Polsce w latach 1993–2016, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=031EE640>, dostęp: 30 grudnia 2022 r.

11 Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 r. sygn. K 1/20.

12 Sprawozdanie Rady Ministrów z wykonywania oraz o skutkach stosowania w 2021 r. ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78 z późn. zm.).

13 W. Borysiak, *Naruszenie przez lekarza prawa rodziców do planowania i przerywania ciąży jako podstawa roszczenia odszkodowawczego. Głos do wyroku SN z dnia 13 października 2005 r., IV CK 161/05*, „Państwo i Prawo” 2006, nr 7, s. 116–120.

14 Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2013, s. 87.

znacznie przekracza ramy konstytucyjnego uprawnienia. Co więcej, także na gruncie europejskiego ustawodawstwa nie sposób dostrzec tego rodzaju konstrukcji. Europejski Trybunał Praw Człowieka wskazuje, że nie istnieje „prawo do aborcji” – z uwagi na to, że przerwanie ciąży nie jest prywatną sprawą matki. W ocenie ETPC państwo może wydać zgodę na przeprowadzenie aborcji wyłącznie ze względu na kolizję z prawami gwarantowanymi przez Europejską Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, a zatem na przykład w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia matki¹⁵.

Zdaniem przedstawicieli doktryny okoliczność pozbawienia zabiegu aborcji przestępczego charakteru może być natomiast rozpatrywana w świetle kontratypu (lub instytucji mu podobnej) albo znamienia negatywnego czynu zabronionego na podstawie art. 152 k.k.¹⁶

Apologeci pierwszej z wymienionych koncepcji dopatrują się w aborcji czynu, który, mimo że wypełnia ustawowe znamiona przestępstwa, przestępstwem nie jest, bowiem ustawa o planowaniu rodziny uchyla jego bezprawność z powodu braku celowości karania w danym przypadku. Warto tu zauważyć, że zdaniem W. Borysiaka: „[o]czywistym jest, że z sytuacji, która jest bezprawna w prawie karnym, nie można wyprowadzić w prawie cywilnym prawa podmiotowego”¹⁷.

W linii orzeczniczej również odnajdujemy istotne wypowiedzi w tym zakresie. Trybunał Konstytucyjny w jednym ze swoich judykatów, choć wydanym w czasie obowiązywania ustawy dopuszczającej przerwanie ciąży w szerszym zakresie, to zachowującym aktualność, stwierdza: „Ustawa ta [to jest ustawa z 27 kwietnia 1956 r. o warunkach dopuszczalności przerywania ciąży – przyp. W.P.] określa warunki dopuszczalności przerywania ciąży, a więc w swoim założeniu dotyczy sytuacji, które powinny być wyjątkowym legalizowaniem zachowania z reguły bezprawnego. Dlatego też traktuje się te przepisy w doktrynie prawa karnego jako określające kontratyp, czyli okoliczność wyłączającą bezprawność czynu. Nałożenie obowiązku zachowania kontratypowego może być czymś zupełnie wyjątkowym i dotyczy z reguły określonych służb działających w celu przywrócenia porządku publicznego lub wykonania decyzji władzy. Nie można uznać za trafne stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich, przyjmującego, że istnieje wolność kobiety do przerywania ciąży ograniczona ustawą z 27 kwietnia 1956 r. o warunkach dopuszczalności przerywania

15 Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 26 października 2004 r. w sprawie *Silva Monteiro Martins Ribeiro przeciwko Portugalii*, skarga nr 16471/02.

16 A. Zoll, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część I. Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017; W. Borysiak, dz. cyt.

17 W. Borysiak, dz. cyt., s. 118.

ciąży. Stan prawny jest wręcz odwrotny. Pierwotny jest zakaz przerywania ciąży, a ustawa określa jedynie warunki dopuszczalności odstępstwa od tego zakazu”¹⁸.

Niemniej stanowcze w przedmiotowej materii stanowisko zajął, już na gruncie obowiązującej dzisiaj ustawy, Sąd Najwyższy, stwierdzając: „Okoliczności wskazane w art. 4a ust. 1 ustawy mają charakter zbliżony do kontratypu, a więc wiążą się z wyłączeniem bezprawności. Nie jest to jednak równoznaczne z uznaniem »prawa do aborcji« za dobro osobiste, wskazać bowiem należy, że właściwa dla kontratypu kolizja dóbr wyłącza możliwość konstruowania prawa podmiotowego, którego przedmiotem byłoby dobro osobiste, polegające na możliwości naruszenia dóbr osobistych innych osób”¹⁹.

Podnoszone przez zwolenników drugiej koncepcji argumenty prowadzą do wniosku, że istnienie przepisów ustawy uchylającej bezprawność przerwania ciąży w określonych sytuacjach skutkuje tym, że samo dokonanie aborcji *de facto* nie wyczerpuje znamion żadnego przestępstwa. Stąd należy rozpatrywać konstrukcję tę w kontekście znamion negatywnych czynu zabronionego na podstawie art. 152 k.k.²⁰

Warto w tym miejscu ponownie podkreślić, że, niezależnie od rozstrzygnięcia teoretycznej dysputy na temat wyboru właściwej koncepcji, „prawo podmiotowe do aborcji” nie funkcjonuje w polskiej rzeczywistości prawnej.

5. Kodeksowe ujęcie przestępstwa aborcji

Przerwanie ciąży wbrew postanowieniom ustawy stanowi przestępstwo, bowiem życie poczętego dziecka podlega ochronie na podstawie przepisów kodeksu karnego. Przy przestępstwach określonych w art. 152–153 k.k. to ono jest bezpośrednim przedmiotem ochrony²¹. Pogląd ten potwierdza także orzecznictwo sądowe²².

Zgodnie z art. 152 § 1 k.k. kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę z naruszeniem przepisów ustawy, podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech. W następnym paragrafie ustawodawca przewiduje identyczne granice odpowiedzialności karnej dla osoby, która udziela ciężarnej kobiecie pomocy w naruszeniu przepisów ustawy lub ją

18 Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 stycznia 1991 r., sygn. U 8/90.

19 Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2006 r., sygn. III CZP 8/06.

20 A. Zoll, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017; R. Kokot, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2017, Nb. 4–5, SIP Legalis.

21 A. Zoll, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017; A. Zoll, komentarz do art. 153, [w:] *Kodeks karny...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017.

22 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 2009 r., sygn. I KZP 2/09; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 16 października 2008 r., sygn. II AKa 255/08.

do tego nakłania. Artykuł 152 § 3 k.k. stanowi, że kara będzie surowsza, gdy poczęte dziecko osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem matki. Wówczas dolna granica ustawowego zagrożenia karą wynosi sześć miesięcy, a górna osiem lat. Należy przyjąć, że granica zdolności dziecka do życia poza ciałem kobiety przy wykorzystaniu stosownych urządzeń medycznych wynosi od 22. do 24. tygodnia ciąży²³.

Wszystkie określone w art. 152 k.k. przestępstwa mają charakter powszechny, a więc mogą być popełnione przez każdego. Z punktu widzenia realizacji znamion czynu zabronionego nie ma znaczenia sposób, w jaki go dokonano. Wszelkie formy przerywania ciąży – zarówno mechaniczne, jak i farmakologiczne – będą uzasadniały poniesienie odpowiedzialności²⁴.

Ze względu na fakt, że sama kobieta dokonująca aborcji lub na nią zezwalająca nie realizuje znamion typu czynu zabronionego określonego w art. 152 § 2 k.k., zachowania analogiczne do pomocnictwa i podżegania nie mogą podlegać karze na zasadach ogólnych. Należało zatem usankcjonować typ przestępstwa *sui generis*. Czynność sprawcza, polegająca w tym wypadku na udzieleniu kobiecie ciężarnej pomocy w przerywaniu ciąży wbrew przepisom ustawy lub nakłanianiu jej do tego, jest jednakże tożsama z pomocnictwem w rozumieniu art. 18 § 3 k.k. i podżeganiem (art. 18 § 2 k.k.)²⁵.

W świetle orzecznictwa sądów powszechnych odpowiedzialność sprawcy czynu zabronionego z art. 152 § 2 k.k. nie zależy od wystąpienia skutku w postaci uśmiercenia dziecka poczętego, bowiem wskazuje się, że przestępstwo ma charakter formalny²⁶. Jeżeli przerywanie ciąży ostatecznie nie nastąpi, sprawcy mogą także ponieść odpowiedzialność za usiłowanie²⁷.

Pomocą będzie każde zachowanie ułatwiające kobiecie przerywanie ciąży wbrew przepisom ustawy²⁸. Należy zwrócić uwagę, że wypełni znamiona czynu zabronionego w art. 152 § 2 k.k. także ten, kto wbrew prawnemu, szczególnemu obowiązkowi niedopuszczenia do popełnienia czynu zabronionego swoim zaniechaniem ułatwia innej osobie jego popełnienie²⁹.

23 V. Konarska-Wrzošek, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. III, red. A. Lach i in., LEX 2020.

24 A. Zoll, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017.

25 Tamże.

26 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2014 r., sygn. IV KK 257/14; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 grudnia 2015 r., sygn. II AKa 401/15.

27 L. Tyszkiewicz, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. V, red. M. Filar, LEX 2016.

28 V. Konarska-Wrzošek, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny...*, red. A. Lach i in., LEX 2020.

29 M. Królikowski, komentarz do art. 152, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki, *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz do artykułów 117–221*, Warszawa 2013, Nb. 44, SIP Legalis.

Opierając się na dorobku orzecznictwa i literatury, można wymienić przykłady działań uzasadniających pociągnięcie do odpowiedzialności karnej na podstawie przedmiotowego przepisu. Należą do nich:

- dostarczenie narzędzi lub środków chemicznych służących przerwaniu ciąży (w tym tak zwanych tabletek wczesnoporonnych)³⁰;
- udzielenie rady (na przykład wielokrotnego skakania ze stołu)³¹ lub informacji (na przykład gdzie przerwać ciążę)³²;
- pośrednictwo w zorganizowaniu przerywania ciąży, w tym umówienie spotkania kobiety w ciąży z osobą przeprowadzającą aborcję³³;
- pokrycie kosztów aborcji³⁴;
- wystawienie poświadczającego nieprawdę zaświadczenia o przestępnym pochodzeniu ciąży lub o ciężkich wadach płodu³⁵;
- zorganizowanie kobiecie wyjazdu za granicę w celu dokonania aborcji (w ramach tak zwanej turystyki aborcyjnej)³⁶.

W kontekście turystyki aborcyjnej do działań uzasadniających pociągnięcie do odpowiedzialności karnej zaliczyć można spośród powyższych przede wszystkim:

- pośrednictwo w zorganizowaniu przerywania ciąży, w tym umówienie spotkania kobiety w ciąży z osobą przeprowadzającą aborcję;
- pokrycie kosztów aborcji;
- udzielenie rady lub informacji (na przykład gdzie przerwać ciążę).

30 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 września 2008 r., sygn. II AKa 231/08; wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 14 kwietnia 2016 r., sygn. akt II AKa 36/16.

31 V. Konarska-Wrzošek, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny...*, red. A. Lach i in., LEX 2020.

32 Tamże; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9 lutego 2017 r., sygn. II AKa 294/16.

33 M. Budyn-Kulik, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. P. Kozłowska-Kalisz i in., LEX 2020.

34 R. Kokot, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny...*, red. R. Stefański, Nb. 12, SIP Legalis.

35 V. Konarska-Wrzošek, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny...*, red. A. Lach i in., LEX 2020.

36 Tamże; zagadnienie turystyki aborcyjnej zostało szerzej omówione w podrozdziale *Turystyka aborcyjna*.

Co więcej, należy podkreślić, że analogicznie za pomoc w dokonaniu aborcji odpowiada także ten, kto wbrew prawnemu, szczególnemu obowiązкови niedopuszczenia do popełnienia czynu zabronionego swoim zaniechaniem ułatwia innej osobie jego popełnienie³⁷.

Jako nakłanianie kobiety ciężarnej do nielegalnego przerwania ciąży należy rozumieć wszelkie sposoby wzbudzania u niej woli zakończenia procesu ciąży, a w konsekwencji uniemożliwienie przyjścia na świat dziecka³⁸. Jeżeli do nielegalnego przerwania ciąży nie dojdzie, podżegacz i pomocnik odpowiadają jak za usiłowanie³⁹.

Pomimo szczególnego charakteru omawianego przestępstwa czynność sprawcza w pełni odpowiada pomocnictwu w rozumieniu art. 18 § 3 k.k. i podżeganiu w znaczeniu art. 18 § 2 k.k., z tą tylko różnicą, że jest to udzielenie pomocy bądź nakłanianie kobiety ciężarnej do przerwania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy. Co istotne, udzielenie pomocy innej osobie niż kobieta ciężarna w dokonaniu aborcji z naruszeniem przepisów ustawy także rodzi odpowiedzialność karną, zmianie ulega tylko jej podstawa, którą będą wówczas zasady ogólne⁴⁰.

Przerwanie ciąży wbrew woli kobiety rodzi surowszą odpowiedzialność karną. Zgodnie z art. 153 § 1 k.k.: „Kto stosując przemoc wobec kobiety ciężarnej lub w inny sposób bez jej zgody przerywa ciążę albo przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza kobietę ciężarną do przerwania ciąży, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”. Również w tym wypadku ustawodawca przewidział kwalifikowany typ czynu zabronionego. Jeżeli dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem matki, ustawowe zagrożenie karą pozbawienia wolności wzrasta i wynosi od roku do lat 10.

Przemoc, o której mowa w art. 153 § 1 zd. 1 k.k., należy rozumieć jako zastosowanie takich środków fizycznych, które uniemożliwiają kobiecie ciężarnej stawianie oporu, a w konsekwencji doprowadzają do przerwania ciąży. Mogą być to zatem zarówno działania polegające na obezwładnieniu kobiety i dokonaniu aborcji wbrew jej woli, jak i fizycznie oddziałujące na dziecko, na przykład uderzanie w brzuch kobiety w celu zabicia dziecka. Przestępstwo może zostać popełnione także bez użycia przemocy. Wystarczające wówczas do takiej kwalifikacji czynu będzie pozbawienie kobiety świadomości tego, że dokonywany wobec niej zabieg doprowadzi do przerwania

37 M. Królikowski, dz. cyt.

38 V. Konarska-Wrzosek, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny...*, red. A. Lach i in., LEX 2020, uwaga 3.

39 L. Tyszkiewicz, dz. cyt., uwaga 9.

40 A. Zoll, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, uwaga 23.

ciąży – pozbawienie świadomości może nastąpić na przykład wskutek wykorzystania nieprzytomności kobiety wywołanej podaniem jej środków farmakologicznych⁴¹.

Odmienne kształtuje się charakter czynu opisanego w drugiej części przedmiotowej regulacji. W tym wypadku sprawca sam nie dokonuje przerwania ciąży, ale doprowadza kobietę ciążarną do tego aktu. Przy czym nie jest konieczne, aby przerwanie ciąży nastąpiło na skutek działania samej kobiety – może go dokonać na jej polecenie także lekarz⁴². Na gruncie tej części przepisu przemoc należy rozumieć jako „oddziaływanie na kobietę siłą fizyczną, np. przez bicie kobiety, w celu złamania jej oporu i doprowadzenia do decyzji przerwania ciąży”⁴³.

Groźba bezprawna podlega rozpatrzeniu na gruncie art. 115 § 12 k.k., a więc: „Groźbą bezprawną jest zarówno groźba, o której mowa w art. 190, jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna, jak również rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej; nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna, jeżeli ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem lub zachowaniem zagrożonym administracyjną karą pieniężną”.

Wreszcie podstęp, o którym mowa w przepisie (art. 153 § 1 zd. 1 k.k.), przedstawiciele doktryny definiują jako wprowadzenie w błąd kobiety albo wykorzystanie jej błędu celem nakłonienia jej do powzięcia decyzji o dokonaniu aborcji. Przykładem tego rodzaju przestępnego działania może być fałszywe poinformowanie kobiety o nieodwracalnym upośledzeniu dziecka, skutkujące podjęciem przez nią decyzji o przerwaniu ciąży. Aby wyczerpać znamiona przestępstw określonych w art. 153 k.k., konieczne jest nastąpienie skutku w postaci pozbawienia życia poczętego dziecka, bowiem przestępstwa te mają charakter skutkowy⁴⁴. Co więcej, każde z nich może zostać popełnione wyłącznie umyślnie – sprawca musi mieć świadomość zarówno konsekwencji swojego działania, jak i tego, że działa wbrew woli kobiety, a przynajmniej godzić się na to, że ona takiej woli nie wyraziła⁴⁵.

Ad extremum zauważyć należy, że ustawodawca zdecydował się spenalizować nie tylko czyn godzący bezpośrednio w życie dziecka poczętego, ale także mający na

41 A. Zoll, komentarz do art. 153, [w:] *Kodeks karny...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017.

42 Tamże.

43 Tamże.

44 M. Szwarczyk, komentarz do art. 153, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. VII, LEX 2016.

45 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 grudnia 2010 r., sygn. II AKa 397/10.

celu naruszenie jego zdrowia. Zgodnie z normą art. 157a § 1 k.k. kto powoduje uszkodzenie ciała dziecka poczętego lub zagrażający jego życiu rozstrój zdrowia, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch. Natomiast w świetle art. 157a § 2 k.k. nie popełnia przestępstwa lekarz, jeżeli uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia dziecka poczętego są następstwem działań leczniczych, koniecznych dla uchylecia niebezpieczeństwa grożącego zdrowiu lub życiu kobiety ciężarnej albo dziecka poczętego. Wyczerpać znamiona czynu zabronionego może także matka dziecka, ale na mocy art. 157a § 3 k.k. nie będzie podlegała karze. Będzie to zatem czyn bezprawny, lecz niekaralny.

Owo „powodowanie” uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia zagrażającego życiu sprowadza się do różnych działań, które, naruszając wyznaczone przez wiedzę i doświadczenie zasady postępowania ze zdrowiem dziecka poczętego, wywołują albo w poważny sposób intensyfikują niebezpieczeństwo zagrażające jego życiu lub zdrowiu⁴⁶.

Literalne brzmienie art. 157a § 1 k.k. skłania do przyjęcia stanowiska, że skutkiem czynu zabronionego jest każde uszkodzenie ciała, niezależnie od jego stopnia. Penalizacji podlega natomiast tylko takie spowodowanie rozstroju zdrowia, które zagraża życiu dziecka poczętego⁴⁷.

W doktrynie prawa karnego odnaleźć można stanowisko, że choć art. 157a § 2 k.k. nie wprowadza wprost takiego warunku, to legalność działań leczniczych zależna będzie od zgody kobiety ciężarnej⁴⁸. Źródła tego obwarowania przedstawiciele literatury przedmiotu upatrują w art. 32–34 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry⁴⁹.

6. Turystyka aborcyjna

Od kiedy Polska przystąpiła do Unii Europejskiej, a także pojawiła się swoboda bezwizowego podróżowania po strefie Schengen, zwiększeniu uległa dostępność klinik aborcyjnych w państwach ościennych. Biorąc pod uwagę, że w większości krajów europejskich standard ochrony życia pozostaje na niższym poziomie niż w Polsce, a aborcja jest w nich dostępna w szerszym zakresie, bardzo szybko rozwinął się adresowany do kobiet zamieszkujących na terytorium Polski proceder zwany turystyką aborcyjną.

46 A. Zoll, komentarz do art. 157a, [w:] *Kodeks karny...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017.

47 J. Potulski, komentarz do art. 157a, [w:] *Komentarz do niektórych przepisów Kodeksu karnego*, LEX 2003.

48 A. Zoll, komentarz do art. 157a, [w:] *Kodeks karny...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017.

49 Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz. U. z 2020 r. poz. 514).

Jak wskazano wyżej, poza przypadkami, w których przerwanie ciąży jest dopuszczalne, aborcja stanowi w Polsce przestępstwo. Podkreślenia wymaga, że ze względu na omówiony już charakter przestępstw określonych w art. 152 § 1–3 k.k. ich sprawcą nie musi być lekarz. Co więcej, zgodnie z art. 4a ust. 1 ustawy o planowaniu rodziny przerwanie ciąży przez osobę niebędącą lekarzem zawsze będzie dokonane z naruszeniem przepisów. Warto przy tym zauważyć, że w każdej okoliczności, w której zgodnie z przepisami ustawy możliwa jest legalna aborcja, zabieg ten może przeprowadzić lekarz posiadający kwalifikacje określone w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 22 stycznia 1997 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych lekarzy, uprawniających do dokonania przerwania ciąży oraz stwierdzania, że ciąża zagraża życiu lub zdrowiu kobiety lub wskazuje na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu⁵⁰.

Sprawcą przedmiotowych przestępstw nie może być matka dokonująca samodzielnie aborcji bądź na nią zezwalająca⁵¹. Nie jest ona również pokrzywdzoną przedmiotowym przestępstwem. O jej statusie prawnym wypowiedział się Sąd Najwyższy, wskazując, że „[k]obieta, za zgodą której przerwano ciążę, z naruszeniem przepisów ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78 ze zm.), nie należy do kręgu pokrzywdzonych typami czynów zabronionych określonych w art. 152 § 1–3 k.k. w rozumieniu art. 49 § 1 k.p.k., jeżeli czyny opisane w tych przepisach nie wyczerpują jednocześnie znamion określonych w innym przepisie ustawy karnej, którym jej dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone. Nie nabywa też uprawnień do działania w sprawie w charakterze oskarżyciela posiłkowego jako strona zastępcza (art. 52 § 1 k.p.k.)”⁵².

Przestępstwo aborcji może zostać popełnione jedynie umyślnie, wobec czego wymaga działania z zamiarem bezpośrednim bądź przynajmniej ewentualnym. Sprawca musi zatem posiadać świadomość, że jego działania mogą skutkować zabiciem dziecka w prenatalnej fazie życia, czego chce albo na co się godzi⁵³. Przyjąć zatem należy, że penalizacji podlega także nakłanianie z zamiarem ewentualnym, ponieważ jest ono możliwe zwłaszcza w sytuacji, gdy podżegacz zdaje sobie sprawę, że ostateczna decyzja pozostaje w gestii kobiety, a treść tej decyzji jest obojętna

50 Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 22 stycznia 1997 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych lekarzy, uprawniających do dokonania przerwania ciąży oraz stwierdzania, że ciąża zagraża życiu lub zdrowiu kobiety lub wskazuje na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu (Dz. U. Nr 9, poz. 49).

51 L. Tyszkiewicz, dz. cyt., uwaga 4.

52 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 2009 r., sygn. I KZP 2/09.

53 A. Zoll, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017, uwaga 27.

z perspektywy interesu podżegacza⁵⁴. Więcej rozważań o podżeganiu i pomocnictwie zawarto w podrozdziale *Kodeksowe ujęcia przestępstwa aborcji* znajdującym się powyżej.

Trzeba tu ponownie podkreślić, że w świetle dorobku orzecznictwa i doktryny przestępstwo z art. 152 § 2 k.k. ma charakter formalny, w związku z czym sprawca ponosi odpowiedzialność karną niezależnie od tego, czy skutek zaistniał, a także bez względu na miejsce, w którym miał zaistnieć⁵⁵. Odpowiedzialność sprawcy nie jest zależna od tego, czy do przerwania ciąży doszło, czy też nie, a jeżeli doszło, to w jakim miejscu – w kraju, czy też poza jego granicami⁵⁶. Irrelevantny prawnie jest także brak faktu przystąpienia kobiety do czynności zmierzających do przerwania ciąży, a nawet to, czy zrodził się w ogóle po jej stronie taki zamiar⁵⁷.

Na tej podstawie wnioskować można, że w normie omawianego artykułu mieści się zjawisko tak zwanej turystyki aborcyjnej. Nieistotne jest bowiem w tym zakresie miejsce, w którym kobieta dokonała lub miałaby dokonać zabiegu przerwania ciąży. Zasadnicze jest dokonanie samej czynności sprawczej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, która to czynność polega na udzieleniu ciężarnej kobiecie pomocy w przerwaniu ciąży bądź nakłanianiu do niego.

W opozycji do prezentowanego poglądu pozostaje jednak wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie, w którym na mocy judykatu z 22 kwietnia 2014 r. wskazano: „Desygnatem »przerwania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy« z art. 152 § 2 k.k. może być tylko takie »przerwanie ciąży«, które podlega regulacjom prawa polskiego. Pojęcie to nie obejmuje zabiegów przerwania ciąży, które wykonywane są poza granicami Polski, bowiem polska ustawa nie reguluje zasad przerywania ciąży za granicą, nie można więc tam ustawy »naruszyć«. Stosuje się to także do pomocy oraz nakłaniania do przerwania ciąży dokonanych w Polsce, gdy sam zabieg jest lub ma być dokonany poza granicami Polski. niesprawiedliwe byłoby bowiem karanie za pomoc bądź nakłanianie do zachowań zgodnych z prawem”⁵⁸.

Nie sposób się zgodzić z wyprowadzonymi w orzeczeniu Sądu Apelacyjnego w Krakowie wnioskami w zakresie rozstrzygnięcia kwestii pomocy oraz nakłaniania do przerwania ciąży, których realizacja nastąpiłaby w Polsce, nawet wówczas, gdy sam

54 L. Tyszkiewicz, dz. cyt., uwaga 7.

55 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2014 r., sygn. IV KK 257/14; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 grudnia 2015 r., sygn. II AKa 401/15.

56 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 grudnia 2015 r., sygn. II AKa 401/15.

57 R. Kokot, komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny...*, red. R. Stefański, Nb. 12, SIP Legalis.

58 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 22 kwietnia 2014 r., II AKa 37/14.

zabieg miałby być dokonany poza jej granicami. J. Kędzierski w krytycznej glosie do przedmiotowego orzeczenia słusznie wskazał: „Nietrafne jest stanowisko (...) stwierdzające, że pomocnictwo do zabiegów przerwania ciąży, które wykonywane ma być poza granicami Polski, *de lege lata* nie podlega karze, bowiem polska ustawa karna nie reguluje zasad przerwania ciąży za granicą, nie można więc tam tej ustawy »naruszyć«. Pomocnictwo takie jest czynem karygodnym, jako że w polskim systemie prawnym brak jest przepisu zezwalającego na takie działania, rozumiane jako dozwolona »usługa«. (...) Dekryminalizacja pomocnictwa lub podżegania do aborcji transgranicznej (...) nie zasługuje na akceptację”⁵⁹. Orzeczenie to ocenić należy oczywiście jako błędne, co potwierdził Sąd Najwyższy, uchylając je w orzeczeniu z 20 listopada 2014 r. oraz wskazując, że „[w] świetle regulacji art. 6 § 2 k.k. miejscem popełnienia przestępstwa z art. 152 § 2 k.k. jest miejsce działania sprawcy. W realiach niniejszej sprawy z niekwestionowanych ustaleń faktycznych wynika, że zachowania odpowiadającego wszystkim ustawowym znamionom przestępstwa z art. 152 § 2 k.k. oskarżony dopuścił się na terenie Polski. W świetle tych uwarunkowań dla bytu sprawstwa przestępstwa z art. 152 § 2 k.k. obojętne jest, iż aborcja miała być dokonana poza granicami Polski, gdzie zabieg ten uznawany jest za legalny”⁶⁰.

Ponownie w tym zakresie Sąd Najwyższy wypowiedział się w 2019 r., podtrzymując swoje dotychczasowe stanowisko oraz wskazując, że „[n]ie ma znaczenia miejsce, gdzie (w jakim kraju i pod rządem jakiej ustawy obowiązującej w tym kraju) dokonano aborcji. Wypełnienie znamion czynu z art. 152 § 2 k.k. konfrontuje się tylko z ustawą obowiązującą w miejscu popełnienia tego czynu, a nie w miejscu, w którym kobieta poddaje się aborcji”⁶¹.

W przedmiotowej materii należy zwrócić uwagę na przepisy dotyczące odpowiedzialności za przestępstwa popełnione za granicą. Zgodnie z art. 109 k.k. obywatel polski ponosi odpowiedzialność na podstawie polskiej ustawy karnej za przestępstwo popełnione za granicą (tak zwana zasada narodowości podmiotowej). Natomiast w art. 111 § 1 k.k. zawarto zastrzeżenie, zgodnie z którym warunkiem odpowiedzialności za czyn popełniony za granicą jest uznanie takiego czynu za przestępstwo również przez ustawę obowiązującą w miejscu jego popełnienia (tak zwana zasada podwójnej przestępczości).

Na marginesie warto przypomnieć, że zgodnie z dyspozycją zawartą w art. 111 § 3 k.k. warunek ten nie ma zastosowania do polskiego funkcjonariusza publicznego, który

59 J. Kędzierski, *Glosa do wyroku sądu apelacyjnego z dnia 22 kwietnia 2014 r., II AKa 37/14*, LEX 2020.

60 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2014 r., sygn. IV KK 257/14.

61 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2019 r., sygn. V KK 517/18.

w czasie, gdy pełnił służbę za granicą, popełnił tam przestępstwo w związku z wykonywaniem swoich funkcji, ani do osoby, która popełniła przestępstwo w miejscu niepodlegającym żadnej władzy państwowej.

W literaturze przedmiotu wskazuje się na dwa ujęcia warunku podwójnej przestępczości: *in concreto* oraz *in abstracto*. Pierwszy z nich uważa się za spełniony, gdy „za przestępstwo karane w jednym państwie można wymierzyć karę w innym państwie, jeśli przestępstwo zostało popełnione na terytorium tego ostatniego”⁶² oraz gdy „sprawca może ponieść odpowiedzialność karną pod rządami ustawodawstwa zainteresowanego państwa”⁶³. Warunek *in abstracto* natomiast „ogranicza się do wskazania, czy istnieje norma zakazująca określonego zachowania w systemach obu zainteresowanych państw. Nie chodzi tu o spełnienie *nomen iuris*, ale o to, aby czyn wypełniał znamiona czynu zabronionego według prawodawstw karnych obu państw”⁶⁴.

Na podstawie art. 111 § 2 k.k. w przypadku różnic pomiędzy ustawą polską a ustawą obowiązującą w miejscu popełnienia czynu sąd jest władny uwzględnić różnice na korzyść sprawcy. Rozwiązanie to ma jednak charakter fakultatywny⁶⁵.

Mimo że na gruncie polskiego ustawodawstwa przerwanie ciąży z naruszeniem przepisów ustawy o planowaniu rodziny wypełnia znamiona czynu zabronionego, w przypadku systemów prawnych obcych państw sytuacja nierzadko kształtuje się odmiennie. Określona zatem w art. 111 § 1 k.k. zasada podwójnej karalności nie powinna znajdować tu zastosowania, chyba że przedmiotowa czynność sprawcza w całości miałaby miejsce na terytorium innego państwa, gdzie nie podlegałaby penalizacji.

W przypadku słowackiego ustawodawstwa, zgodnie z § 151 ust. 1 słowackiego kodeksu karnego, kto dokonuje aborcji na kobiecie ciężarnej za jej zgodą, korzystając z procedur lub na warunkach naruszających powszechnie obowiązujące przepisy prawne dotyczące aborcji, podlega karze pozbawienia wolności od dwóch do pięciu lat⁶⁶. Co więcej, zgodnie z § 152 ust. 2 słowackiego kodeksu karnego karze podlega również osoba, która pomaga kobiecie ciężarnej dokonać aborcji⁶⁷. Z kolei zgodnie z art. 4 ustawy Słowackiej Rady Narodowej o aborcji z 1986 r.⁶⁸ przerwanie ciąży jest możliwe na pisemny wniosek kobiety, jeżeli ciąża nie przekroczyła 12. tygodnia i nie

62 M. Piłchta, *Przekazywanie skazanych między państwami*, Kraków 2004, s. 478–479.

63 Tamże.

64 A. Sakowicz, komentarz do art. 111, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Tomy I–II. Komentarz do artykułów 1–116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2021, Nb. 5, 10, SIP Legalis.

65 Tamże, Nb. 10.

66 § 151 ust. 1 słowackiego kodeksu karnego, <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>, dostęp: 20 maja 2022 r.

67 § 152 ust. 2 słowackiego kodeksu karnego.

68 Ustawa Słowackiej Rady Narodowej o aborcji, <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1986-73>, dostęp: 20 maja 2022 r.

ma przeciwwskazań ze względu na zdrowie kobiety. Zgodnie z art. 10 rzeczonoego aktu wskazana regulacja nie odnosi się do cudzoziemców, którzy tylko tymczasowo pozostają na terenie Słowacji, chyba że aborcja jest konieczna ze względów zdrowotnych, jeżeli życie czy zdrowie kobiety lub dziecka są zagrożone bądź dziecko obciążone jest nieprawidłowościami rozwojowymi. W konsekwencji, w sytuacji gdy proceder związany ze zjawiskiem „turystyki aborcyjnej” ma miejsce na terenie Słowacji (czyli tam dochodzi do dokonania aborcji), warunek podwójnej przestępności czynu zostaje spełniony, jeżeli kobieta nie zamieszkuje na stałe na Słowacji. Tożsame wnioski wynikają z czeskiego uregulowania kwestii terminacji ciąży. Zgodnie z § 160 czeskiego kodeksu karnego ten, kto dokonuje aborcji za zgodą kobiety w sposób niezgodny z ustawą regulującą kwestie nienaturalnego przerwania ciąży, podlega karze pozbawienia wolności⁶⁹. Natomiast zgodnie z § 161 odpowiedzialność karna obejmuje także osobę, która pomaga kobiecie dokonać aborcji⁷⁰.

Analiza czeskiej ustawy z 1986 r. o aborcji⁷¹ prowadzi do wniosku, że przerwanie ciąży – podobnie jak na Słowacji – jest dopuszczalne na pisemny wniosek kobiety i wyłącznie do 12. tygodnia ciąży, chyba że ciąża zagraża jej zdrowiu. Natomiast regulacja ta nie znajduje zastosowania wobec cudzożemek, które tylko czasowo przebywają w Czechach (§ 10 przedmiotowej ustawy). Wyjątek stanowi sytuacja, w której aborcja jest pożądana ze względów medycznych i gdy następuje za zgodą kobiety ciężarnej lub z jej inicjatywy, jeżeli życie lub zdrowie kobiety bądź zdrowy rozwój dziecka poczętego są zagrożone, lub też gdy u dziecka poczętego wystąpią zaburzenia genetyczne. W pozostałych przypadkach zatem zasada podwójnej przestępności czynu także znajduje zastosowanie.

Analizowane zagadnienie turystyki aborcyjnej warto ukazać również w kontekście możliwości wyczerpania znamion przestępstwa określonego w art. 258 k.k., to jest udziału w zorganizowanej grupie lub związku mających na celu popełnienie przestępstwa. W doktrynie i orzecznictwie utrwalono pogląd, że zorganizowana grupa liczyć powinna co najmniej trzy osoby i charakteryzować się pewnym stopniem zorganizowania, na który składają się ustalone kierownictwo i podział ról⁷². Zakwalifikowanie danej działalności jako zorganizowanej grupy przestępczej wymaga ustalenia „choćby niewysokiego stopnia powiązań organizacyjno-hierarchicznych pomiędzy jej członkami, zatem stwierdzenie elementów statycznych niezależnych od elementów

69 § 160 czeskiego kodeksu karnego, <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>, dostęp: 20 maja 2022 r.

70 § 161 czeskiego kodeksu karnego.

71 Ustawa Czeskiej Rady Narodowej o aborcji, <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1986-66>, dostęp: 20 maja 2022 r.

72 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 19 grudnia 2003 r., sygn. II AKa 257/03; wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 23 października 2006 r., sygn. II AKa 174/06; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 8 października 2008 r., sygn. II AKa 92/08; K. Wiak, komentarz do art. 258, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 7, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Nb. 3, SIP Legalis.

dynamicznych, a to powiązań umożliwiających popełnienie przestępstwa we współdziałaniu z innymi osobami. Rodzaj tych więzi może być rozmaity, lecz zawsze należy do nich istnienie wyraźnie wyodrębnionego ośrodka decyzyjnego (przywództwa) oraz w miarę stabilnego podziału zadań i funkcji wewnątrz grupy, powiązań między jej członkami (...)”⁷³. Grupa tego rodzaju może funkcjonować na zasadzie dobrowolnego udziału jej członków⁷⁴, a motyw, jakimi się kierują, pozostają irrelewantne prawnie⁷⁵. Strona podmiotowa natomiast dopuszcza zarówno działanie z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym⁷⁶. Sprawca może zatem nie mieć pewności co do przestępczego charakteru działalności grupy, wystarczy, że stając się jej członkiem, godzi się na taką możliwość. Sąd Najwyższy zauważył, że ocena danego związku osób jako grupy w rozumieniu art. 258 k.k. należy każdorazowo do sądu orzekającego, natomiast oskarżony może co najwyżej kwestionować przesłanki istotne dla takiej oceny⁷⁷. Oznacza to, że osoby wchodzące w skład zorganizowanych strukturalnie grup osób mających na celu świadczenie usług w ramach turystyki aborcyjnej mogą jednocześnie odpowiadać karnie na podstawie art. 258 k.k.

7. Prawnokarna ochrona dziecka poczętego, które przeżyło aborcję

Problematyka traktowania dzieci, którym udało się przeżyć zabieg przerwania ciąży, zdaje się być na tyle istotnym zagadnieniem, by rozpatrywać je nawet na gruncie przestrzegania zakazu tortur i niehumanitarnego traktowania. W świetle badań naukowych poczęte dziecko jest w stanie odczuwać dotyk już w ósmym tygodniu życia, natomiast zdolność do odczuwania bólu według niektórych przedstawicieli nauki powstaje wraz z ukończeniem 20. tygodnia⁷⁸.

Praktyki obserwowane nie tylko w Europie, ale i na świecie, prowadzą do wniosku, że dziecko może zostać zabite w majestacie prawa także po narodzeniu przez osobę dokonującą zabiegu aborcyjnego, która nie poniesie żadnych konsekwencji swego czynu. Rodzi to pytania, czy taki stan rzeczy jest wynikiem łamania obowiązujących norm, czy braku stosownych uregulowań tego rodzaju sytuacji. Niemniej należy poddać analizie obecny stan prawny w celu ustalenia, czy osoba urodzona w wyniku

73 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 8 października 2008 r., sygn. II AKa 92/08.

74 K. Wiak, dz. cyt., Nb. 4, SIP Legalis.

75 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 16 grudnia 2012 r., sygn. II AKa 252/11.

76 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 26 kwietnia 2017 r., sygn. II AKa 245/16.

77 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2013 r., sygn. III KK 66/13.

78 K. Kosińska-Kaczyńska, M. Wielgoś, *Czy płód może odczuwać ból?*, „Ginekologia Polska” 2011, nr 82, s. 134.

sztucznego przerwania ciąży podlega tej samej ochronie prawnej co dziecko, które przyszło na świat w sposób naturalny.

Próżno poszukiwać w polskim orzecznictwie wyroków wskazujących *stricte* na status prawny dziecka urodzonego wskutek wadliwie przeprowadzonego zabiegu przerwania ciąży. Wobec tego konieczne będzie dokonanie analizy dotyczącej ochrony przedmiotu przestępstwa określonego w art. 148 k.k. pod kątem ustalenia, czy jest nim także dziecko urodzone w wyniku nieudanego zabiegu terminacji ciąży. Według opinii prof. Andrzeja Zolla, wyrażonej w komentarzu do przedmiotowej normy, ochrona życia w znaczeniu art. 148 § 1–4 k.k. nie jest uzależniona od żadnych okoliczności. Podkreśla on, że „nie ma życia człowieka, które wyjęte by było spod ochrony prawnej. Ochronie podlega każde życie i w każdym czasie, także życie, którego w krótkiej perspektywie czasu nie da się uratować”⁷⁹.

Należy zwrócić uwagę na treść art. 149 k.k., który ochroną obejmuje życie rodzącego się lub nowo narodzonego dziecka przed zamachem ze strony matki. Zgodnie z jego brzmieniem matka zabijająca swoje dziecko w okresie porodu pod wpływem jego przebiegu podlega niższej odpowiedzialności karnej, podczas gdy życie rodzącego się czy dopiero co narodzonego dziecka jest chronione przed czynami wszystkich innych osób na podstawie art. 148 k.k. Zatem w momencie, gdy kończy się ciąża i rodzi się dziecko, zmienia się kwalifikacja prawna ochrony jego życia. Przestaje ono podlegać przepisom penalizującym przerwanie ciąży, a zaczyna być przedmiotem ochrony życia człowieka na podstawie art. 149 k.k. lub na gruncie art. 148 k.k.⁸⁰

Za początek tej ochrony uznaje się moment rozpoczęcia akcji porodowej⁸¹. Należy zatem rozważyć, czy wadliwie przeprowadzony zabieg aborcji może stanowić w tym kontekście akcję porodową. Nie sposób odnaleźć ustawowej definicji tego terminu, w związku z czym należy posłużyć się definicjami słownikowymi. Z łacińskiego słowo „aborcja” oznacza poronienie, a więc urodzenie martwego dziecka. W będącej przedmiotem rozważań sytuacji nie dochodzi jednakże do śmierci dziecka, bowiem rodzi się ono żywe. Właściwe zatem wydaje się założenie, że charakter tej sytuacji najbliższy jest zabiegowi sztucznie wywołanego porodu.

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że „[d]o objęcia prawnokarną ochroną życia i zdrowia ludzkiego na podstawie m.in. art. 148 k.k. niezbędne jest, aby był to poród,

79 A. Zoll, komentarz do art. 148, [w:] *Kodeks karny...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017.

80 V. Konarska-Wrzošek, komentarz do art. 148, [w:] *Kodeks karny...*, red. A. Lach i in., LEX 2020.

81 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2009 r., sygn. V KK 150/09; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2010 r., sygn. V KK 34/10.

którego nie da się już powstrzymać i który definitywnie kończy ciążę, a rodzące się dziecko daje którąś z możliwych oznak życia”⁸². Skoro zatem dziecko, któremu udało się przetrwać zabieg terminacji ciąży, wykazuje jakąkolwiek oznakę życia, staje się pełnoprawnym obywatelem, któremu przysługuje pełna ochrona życia. W takim wypadku na lekarzach ciąży prawny obowiązek ratowania jego życia.

Odmienne interpretacja przepisów, umożliwiająca pozostawienie tak narodzonego dziecka bez odpowiedniej pomocy, prowadziłaby do rażącej nierówności wobec prawa w kontekście zapewnienia każdemu człowiekowi równej ochrony życia i stanowiłaby poważne pogwałcenie przepisów Konstytucji RP.

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie bowiem wskazywał na zakaz różnicowania dobra prawnego, jakim jest życie ludzkie. Zwracał także uwagę na znaczenie prawa do prawnej ochrony życia jako fundamentalnego dla jednostki, ponieważ jego istnienie warunkuje posiadanie i realizację pozostałych praw i wolności⁸³.

Z kolei w innym orzeczeniu stwierdził: „Ochrona życia ludzkiego nie może być rozumiana wyłącznie jako ochrona minimum funkcji biologicznych niezbędnych do egzystencji, ale jako gwarancje prawidłowego rozwoju, a także uzyskania i zachowania normalnej kondycji psychofizycznej właściwej dla danego wieku rozwojowego (etapu życia)”⁸⁴. A zatem lekarze mają obowiązek nie tylko zapewnić dziecku opiekę paliatywną, ale podjąć wszelkie czynności zmierzające do umożliwienia mu prawidłowego rozwoju. Należy pamiętać, że nawet w sytuacji spełnienia ustawowych przesłanek dopuszczających wyjątki od ogólnej zasady ochrony życia po urodzeniu się dziecka nie wolno go uśmiercić, bowiem przesłanki te utraciły względem niego moc obowiązującą.

82 V. Konarska-Wrżosek, komentarz do art. 148, [w:] *Kodeks karny...*, red. A. Lach i in., LEX 2020.

83 Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 września 2008 r., sygn. K 44/07.

84 Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 maja 1997 r., sygn. K 26/96.

Bibliografia

Literatura

- » Banaszak B., komentarz do art. 38, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, SIP Legalis.
- » Borysiak W., *Naruszenie przez lekarza prawa rodziców do planowania i przerywania ciąży jako podstawa roszczenia odszkodowawczego. Glosa do wyroku SN z dnia 13 października 2005 r., IV CK 161/05*, „Państwo i Prawo” 2006, nr 7.
- » Budyn-Kulik M., komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. P. Kozłowska-Kalisz i in., LEX 2020.
- » Haberko J., *Podjęcie decyzji o przerwaniu ciąży w sytuacji zagrożenia dla życia lub zdrowia ciężarnej*, [w:] *Cywilnoprawna ochrona dziecka poczętego a stosowanie procedur medycznych*, LEX 2013.
- » Kędzierski J., *Glosa do wyroku sądu apelacyjnego z dnia 22 kwietnia 2014 r., II AKa 37/14*, LEX 2020.
- » Kokot R., komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2017, SIP Legalis.
- » Konarska-Wrzosek V., komentarz do art. 148, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. III, red. A. Lach i in., LEX 2020.
- » Konarska-Wrzosek V., komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. III, red. A. Lach i in., LEX 2020.
- » Kosińska-Kaczyńska K., Wielgoś M., *Czy płód może odczuwać ból?*, „Ginekologia Polska” 2011, nr 82.
- » Królikowski M., komentarz do art. 152, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki, *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz do artykułów 117–221*, Warszawa 2013, SIP Legalis.
- » Płachta M., *Przekazywanie skazanych między państwami*, Kraków 2004.
- » Potulski J., komentarz do art. 157a, [w:] *Komentarz do niektórych przepisów Kodeksu karnego*, LEX 2003.
- » Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2013.
- » Sakowicz A., komentarz do art. 111, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Tomy I–II. Komentarz do artykułów 1–116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2021, SIP Legalis.
- » Szwarczyk M., komentarz do art. 153, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. VII, LEX 2016.
- » Tyszkiewicz L., komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. V, red. M. Filar, LEX 2016.
- » Wiak K., komentarz do art. 258, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 7, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, SIP Legalis.

- » Zoll A., komentarz do art. 148, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część I. Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017.
- » Zoll A., komentarz do art. 152, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część I. Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017.
- » Zoll A., komentarz do art. 153, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część I. Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017.
- » Zoll A., komentarz do art. 157a, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część I. Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2017.

Akty prawne

- » Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2019 r. poz. 821).
- » Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78 z późn. zm.).
- » Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2020 r. poz. 514).
- » Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 22 stycznia 1997 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych lekarzy, uprawniających do dokonania przerwania ciąży oraz stwierdzania, że ciąża zagraża życiu lub zdrowiu kobiety lub wskazuje na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu (Dz. U. Nr 9, poz. 49).
- » Czeski kodeks karny, <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>, dostęp: 20 maja 2022 r.
- » Ustawa Czeskiej Rady Narodowej o aborcji, <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1986-66>, dostęp: 20 maja 2022 r.
- » Słowacki kodeks karny, <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>, dostęp: 20 maja 2022 r.
- » Ustawa Słowackiej Rady Narodowej o aborcji, <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1986-73>, dostęp: 20 maja 2022 r.

Orzeczenia sądowe i decyzje administracyjne

- » Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 stycznia 1991 r., sygn. U 8/90.
- » Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 maja 1997 r., sygn. K 26/96.
- » Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 września 2008 r., sygn. K 44/07.
- » Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 r. sygn. K 1/20.
- » Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2010 r., sygn. V KK 34/10.
- » Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2014 r., sygn. IV KK 257/14.
- » Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2019 r., sygn. V KK 517/18.

- » Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 2009 r., sygn. I KZP 2/09.
- » Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2009 r., sygn. V KK 150/09.
- » Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2013 r., sygn. III KK 66/13.
- » Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2006 r., sygn. III CZP 8/06.
- » Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 19 grudnia 2003 r., sygn. II AKa 257/03.
- » Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 23 października 2006 r., sygn. II AKa 174/06.
- » Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 września 2008 r., sygn. II AKa 231/08.
- » Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 8 października 2008 r., sygn. II AKa 92/08.
- » Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 16 października 2008 r., sygn. II AKa 255/08.
- » Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 grudnia 2010 r., sygn. II AKa 397/10.
- » Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 16 grudnia 2012 r., sygn. II AKa 252/11.
- » Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 22 kwietnia 2014 r., II AKa 37/14.
- » Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 grudnia 2015 r., sygn. II AKa 401/15.
- » Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 14 kwietnia 2016 r., sygn. akt II AKa 36/16.
- » Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9 lutego 2017 r., sygn. II AKa 294/16.
- » Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 26 kwietnia 2017 r., sygn. II AKa 245/16.
- » Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 26 października 2004 r. w sprawie *Silva Monteiro Martins Ribeiro przeciwko Portugalii*, skarga nr 16471/02.
- » Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 20 marca 2007 r. w sprawie *Tysiąc przeciwko Polsce*, skarga nr 5410/03.

Pozostałe pisma i dokumenty urzędowe

- » Łanda K., Odpowiedź na interpelację nr 5624 w sprawie danych statystycznych NFZ dotyczących przyczyn przeprowadzania aborcji w Polsce w latach 1993–2016, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=031EE640>, dostęp: 30 grudnia 2022 r.
- » Sprawozdanie Rady Ministrów z wykonywania oraz o skutkach stosowania w 2021 r. ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78 z późn. zm.).

Current legal status in Poland: the family planning Act and its interpretation

Keywords: abortion law in Poland, the Act of 1993 on family planning, abortion tourism, criminal law protection of a child who has survived an abortion

Abstract

The chapter presents the interpretation of the provisions of the Act of 7 January 1993 on family planning, protection of the human fetus and admissibility conditions for the termination of pregnancy, which is the main act in the Polish legal system regulating the issue of protecting the life of a conceived child. The Act specifies the conditions under which it becomes permissible to terminate a pregnancy, and thus deprivation of the life of the conceived child. This is allowed when the pregnancy poses a threat to the life or health of the pregnant woman, and when there is a reasonable suspicion that the pregnancy resulted from a prohibited act. In the second case, termination of pregnancy is possible if the child has not reached 12th week of life.

In interpreting the provisions of the Act, reference was made to the literature and jurisprudence of the Constitutional Tribunal, whose jurisprudence with regard to the protection of human life, including the one at the stage of the prenatal phase, has remained unchanged for years. According to it, an exception to the right to the protection of human life may be introduced only in a situation where it is in conflict with an analogous right of another person.

It was emphasised that in the Polish legal system there is no such construction as the “right to abortion”.

The sanctions provided by Polish law for abortion, apart from the exceptions provided for in the Act, were also analysed. Such action is a crime, because the life of a conceived child is protected under the provisions of the Penal Code. Moreover, the chapter discusses the problem of the so-called abortion tourism, i.e. abortions performed by Polish women abroad.

The issue of criminal law protection of a child who survived an abortion was also raised. Practices observed not only in Europe, but also in the world, lead to the conclusion that a child can be killed in the majesty of the law also after birth by a person performing an abortion who will not suffer any consequences of his/her act. It was pointed out

that even if the statutory prerequisites allowing for exceptions to the general principle of life protection are met, once a child has been born it must not be put to death, as they have lost their validity in relation to it.